

מסכת הוריות פרק שלישי כהן משיח

מתוך "גמרא נוחה"

על שם הורי נפתלי וחנה הולנדר הכ"מ

ב הוריות דף ט, ב

משנה

כהן משיח שחטא ואחר כך עבר ממשיחותו, וכן נשיא שחטא ואחר כך עבר מגדולתו: כהן משיח מביא פר והנשיא מביא שעיר; משיח שעבר ממשיחותו ואחר כך חטא, וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואחר כך חטא: כהן משיח מביא פר והנשיא כהדיוט.

גמרא:

השתא יש לומר [בכהן משיח בסיפא] 'עבר ממשיחותו

(הוריות י, א)

ואחר כך חטא... מביא פר', 'חטא ואחר כך עבר ממשיחותו' [ברישא] צריכא למימר?

משום דקתני גבי נשיא דכי עבר מנשיאותו ואחר כך חטא - כהדיוט מייתי, אהכי תני גבי משיח 'חטא ואח"כ עבר... מביא פר'. (גירסת רש"י: השתא יש לומר: עבר ממשיחותו ואחר כך חטא - מביא פר; חטא ואחר כך עבר ממשיחותו מיבעיא? - נשיא איצטריכא ליה: סלקא דעתך הואיל ועבר מנשיאותו ואחר כך חטא הוי כהדיוט, חטא ואחר כך עבר מנשיאותו נמי ליהוי כהדיוט - קא משמע לן.)

לישנא אחרינא: צריכא למימר דחטא ואחר כך עבר ממשיחותו דמביא פר; הא - כיון דתנא ליה עבר ממשיחותו, דמביא פר - כל שכן חטא ואחר כך עבר ממשיחותו דמביא פר? הא - לא קשיא; משום דקתני גבי נשיא כי עבר מגדולתו ואחר כך חטא כי הדיוט מייתי - סלקא דעתך אמינא כי חטא ואחר כך עבר נייטי נמי כי הדיוט? הלכך תנא גבי נשיא שחטא ואחר כך עבר דמייתי כי נשיא, ואיידי דתנא גבי נשיא 'חטא ואחר כך עבר' - תנא נמי גבי משיח: חטא ואחר כך עבר ממשיחותו מביא פר!

ומה שכתוב בספרים 'תני גבי משיח עבר ואחר כך חטא' - לאו מתרצתא היא, ולשון ראשון עיקר, דקאמר 'השתא יש לומר כו'.

מנא הני מילי?

דתנו רבנן: ' (ויקרא ד, ג) [אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם] והקריב על חטאתו [אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת] מלמד שמביא חטאתו משעבר; שיכול והלא דין הוא: ומה נשיא שמביא בשגגת מעשה - אין מביא חטאתו משעבר, משיח שאין מביא בשגגת מעשה אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה - לא כל שכן? תלמוד לומר: 'והקריב על חטאתו' מלמד שמביא על חטאתו משעבר. ונייתי נמי נשיא מקל וחומר: ומה משיח שאין מביא בשגגת מעשה מביא חטאת משעבר, נשיא שמביא חטאת בשגגת מעשה - אינו דין שמביא חטאתו משעבר? - תלמוד לומר (ויקרא ד, כב) אשר נשיא יחטא [ועשה אחת מכל מצות ה' אלקיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם]: כשהוא נשיא - אין, כשהוא הדיוט - לא.

משנה:

חטאו עד שלא נתמנו ואחר כך נתמנו - הרי אלו כהדיוטות (דרבנן - בתר חטא אזלי);

רבי שמעון אומר: אם נודע להם עד שלא נתמנו - חייבים, ומשנתמנו פטורים (דברי שמעון - חטאה וידיעה בעי; והוא הדין דפליג רבי שמעון ברישא, דקתני: נשיא שחטא ואח"כ עבר מגדולתו מביא שעיר; דרבי שמעון קאמר נמי דאם נודע לו משעבר - דאין מביא שעיר, דחטאה וידיעה בעי כשהוא נשיא)!

איזהו 'נשיא'?

זה מלך, שנאמר (ויקרא ד, כב) [אשר נשיא יחטא ועשה אחת] מכל מצות ה' אלהיו [אשר לא תעשינה בשגגה ואשם]: שאין על גביו אלא ה' אלהיו.

גמרא:

מנא הני מילי?

דתנו רבנן: (ויקרא ד, ג) אם הכהן המשיח יחטא [לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת] (חטא במשיחות - הוא דמביא פר) - פרט לקודמות (לשחטא ואחר כך נתמנה, דהרי הוא כהדיוט, ואין מביא פר); שיכול והלא דין הוא: ומה נשיא שמביא בשגגת מעשה -

אין מביא על הקודמות (כדאמר לקמן: **אשר נשיא יחטא** (ויקרא ד,כב) - **כשיחטא והרי הוא נשיא, ולא כשיחטא והרי הוא הדיוט'**), משיח שאין מביא אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה - אינו דין שלא יביא על הקודמות?! לא! אם אמרת בנשיא, שכן אין מביא חטאתו משעבר (כדתנן: וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואחר כך חטא - הנשיא כהדיוט), תאמר במשיח שמביא חטאתו משעבר? הואיל ומביא חטאתו משעבר - יביא על הקודמות! - תלמוד לומר 'המשיח יחטא': חטא כשהוא משיח - מביא; כשהוא הדיוט - אינו מביא. ותניא נמי גבי נשיא כהאי גוונא: (ויקרא ד,כב) **אשר נשיא יחטא** [ועשה אחת מכל מצות ה' אלקיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם] - פרט לקודמות; שיכול והלא דין הוא: ומה משיח שמביא חטאתו משעבר - אינו מביא על הקודמות, נשיא - שאין מביא חטאתו משעבר - אינו דין שלא יביא על הקודמות! מה למשיח שכן אין מביא בשגגת מעשה, תאמר בנשיא שמביא בשגגת מעשה? - הואיל ומביא בשגגת מעשה - יביא על הקודמות! - תלמוד לומר (ויקרא ד,כב) **אשר נשיא יחטא** [ועשה אחת מכל מצות ה' אלקיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם]: שחטא והרי הוא נשיא, ולא שחטא ועודו הדיוט.

תנו רבנן: (ויקרא ד,כב) **אשר נשיא יחטא** [ועשה אחת מכל מצות ה' אלקיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם] - יכול גזרה (דגזרת מלך היא שנשיא יחטא; מדלא כתיב 'ואם נשיא יחטא')? - תלמוד לומר: (ויקרא ד,ט) **אם הכהן המשיח יחטא** [לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת]; מה להלן לכשיחטא (מה יחטא האמור להלן - לכשיחטא, דהא כתיב 'אם') - אף (יחטא האמור) כאן (גבי נשיא) - לכשיחטא.

אמר מר: **'יכול גזרה'**; גזרה מהיכא תיתי (כלומר: היכי מצית למימר **'כול גזרה'**? דהיכא אשכחן גזרה כהאי גוונא)?

אמרי: אין! אשכחן, דכתיב (ויקרא יד,לד) [כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה] **ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם: בשורה היא להם שנגעים באים עליהם - דברי רבי יהודה; רבי שמעון אומר: פרט לנגעי אונסין** (שאם באו נגעים על ידי נפיחת שד - דלא מיטמו); לאו אמר רבי יהודה 'בשורה' (שהכתוב מבשרן שעתיד להיות, אף על פי שדבר רע הוא)? הכא נמי אימא 'גזרה היא'! הלכך כתיב (ויקרא ד,ג) **'אם'** - (לכשיחטא, והכי נמי 'אשר נשיא יחטא' - לכשיחטא).

ולרבי שמעון - נגעי אונסין מי לא מטמו? והא תניא (ויקרא יג,ב) **אדם כי יהיה [בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים] - מן הדבור ואילך** (דנגעים, בין באדם ובין בבתיים - פטר בהן לפני הדבור: דאותן נגעים שארעו לפני הדבור - אין מטמאין לאחר הדבור); והלא דין הוא: טמא בזב וטמא בנגעים; מה זב מן הדבור ואילך (דכתיב [ויקרא טו,ב] **'כי יהיה זב מבשרו'**: דזבין שהיו לפני הדבור אין מטמאין לאחר הדבור, אלא אם כן ראו זיבות אחר הדבור) - אף נגעים מן הדבור ואילך! לא! אם אמרת בזב, שכן אין מטמא באונס - תאמר בנגעים שמטמאין באונס (כגון על ידי נפילה והכאה וכייה, או על ידי שד, והוא הדין לנגעי בתיים דמטמאו באונס)!? - תלמוד לומר: **'אדם כי יהיה'**: מן הדבור ואילך. רבא אמר: (לא קשיא: הא דקאמר רבי שמעון **'פרט לנגעי אונסין'**) - פרט לנגעי רוחות (כגון נגעי רוחות, דעל ידי נפיחת שד, ולא על ידי אדם; וכי קתני 'תאמר בנגעים שמטמאין באונס' - כגון על ידי הכאה וכייה). רב פפא אמר: פרט לנגעי כשפים (כי אמר רבי שמעון **'פרט לנגעי אונס'** - על ידי כשפים: דלא מטמו; וכי קתני 'תאמר בנגעים דמטמאו באונס' - כגון שלא על ידי כשפים).

תנו רבנן: (ויקרא ד,כב) **אשר נשיא יחטא** [ועשה אחת מכל מצות ה' אלקיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם] - פרט לחולה.

משום דהוה ליה חולה אידחי ליה מנשיאותיה? אמר רב אבדימי בר חמא: פרט לנשיא שנצטרע, שנאמר (מלכים ב טו,ה) **וינגע ה' את המלך והיה מצורע עד יום מותו וישב בבית החפשית ויותם בן המלך על הבית** [שפט את עם הארץ]. מדקאמר 'בבית החפשית' (דנעשה חפשי מן המלכות - כהדיוט דמי, ואינו מביא שעיר; ודלא כרבי יוסי, דאמר לעיל בפרק 'הורה כהן משיח' (דף טז): **'מי שבא לידי עניות'**, והאי נצטרע - לא בא לידי עניות, דגזא דידיה מיהא איתיה).

מכלל דעד השתא עבד הוה (דשררות - עבדות הוא לו, לפי שמוטל עליו עול רבים)? - כי הא דרבן גמליאל ורבי יהושע: הוה אזלי בספינתא; בהדי דרבן גמליאל הוה פיתא, בהדי רבי יהושע הוה פיתא וסולתא (סולת; ולהכי נקט בהדי פיתא סולת [=קמחא]: לפי שהפת מתעפש, ואינו מתקיים כסולת); שלים פיתה דרבן גמליאל -

סמך אסולתיה דרבי יהושע; אמר ליה: מי הוה ידעת דהוה לן עכובא כולי האי דאיתית סולתא?

אמר ליה: כוכב אחד לשבעים שנה עולה ומתעה את הספנים (ומתעה את הספנים. שכן דרך של ספנים: לשעה הפורשין לים; רב החובל נותן עיניו [בצפון, והכוכב מתהלך לדרום, ורואה] בכוכב אחד העומד לימינו או לשמאלו; וכל זמן שרואה אותו כוכב לצדו אחר - יודע שנהפכה הספינה, ומיישרה לדרכה; וכוכב שעולה אחת לשבעים שנה, פעמים נראה בצפון ופעמים נראה בדרום; וכשרב החובל נותן עיניו בו בצפון והספינה תהפך בדרום ורואהו לצדו אחר - סבור שנהפכה הספינה, ומיישרה אחר הכוכב, והוא סבור ליישרה ומהפכה לדרך אחר, וכן הוא מתעה את הספנים), ואמרתי: שמא יעלה ויתעה אותנו!

אמר ליה: כל כך (חכמה) בידך, ואתה עולה בספינה (ואתה יורד לספינה לסחורה בשביל מזונותיך? כלומר: ואתה צריך לירד לספינה לצורך מזונות) ?

אמר ליה: עד שאתה תמה עלי - תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה: רבי אלעזר חסמא ורבי יוחנן בן גודגדא, שיודעין לשער כמה טפות יש בים ואין להם פת לאכול ולא בגד ללבוש!

נתן (רבן גמליאל) דעתו (עליהם) להושיבם בראש (כדי שיהיו מתפרנסים [מאותה] שררה שיתן להם); כשעלה, שלח להם ולא באו; חזר ושלח ובאו; אמר להם: כמדומין אתם ששררה אני נותן לכם (שלא באתם בשליחות ראשון: שהייתם בורחים מן הגדולה) ? -

(הוריות י, ב)

עבדות אני נותן לכם (שהשררות - עבדות הוא לו לאדם, לפי שמוטל עליו עול רבים), שנאמר (מלכים א' יב, ז), וידברו אליו לאמר אם היום תהיה עבד לעם הזה [ועבדתם ועניתם ודברת אליהם דברים טובים והיו לך עבדים כל הימים] .

תנו רבנן: (ויקרא ד, כב) אשר נשיא יחטא [ועשה אחת מכל מצות ה' אלקיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם]; אמר רבי יוחנן בן זכאי: אשרי ('אשר' כמו 'אשרי') הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו: אם נשיא שלו מביא קרבן - צריך אתה לומר מהו הדיוט (בתמיה, כלומר: אם המלך, שאין לבו כפוף - מרגיש ומביא קרבן על שגגתו, כל שכן שהדיוטות מרגישין, שלבם כפופים)? ואם על שגגתו מביא קרבן - צריך אתה לומר מהו זדונו (בתמיה, כלומר: אם על שגגתו מרגיש - כל שכן שמרגיש על זדונו, וחוזר בתשובה) ?

מתקיף לה רבא בריה דרבה: אלא מעתה, דכתיב (ויקרא ה, טז) ואת אשר חטא מן הקדש ישלם [ואת חמישתו יוסף עליו ונתן אתו לכהן והכהן יכפר עליו באיל האשם ונסלח לו], ובירבעם בן נבט, דכתיב ביה (מלכים א' יד, טז) [ויתן את ישראל בגלל חטאות ירבעם] אשר חטא ואשר החטיא [את ישראל] - הכי נמי ד'אשרי הדולל' הוא! ?

שאני הכא, דשני קרא בדבוריה (דבאיך דכתיב 'אם כל עדת ישראל ישגו' [ויקרא ד, יג]; 'אם הכהן המשיח' [ויקרא ד, ג]; 'אם נפש', והכא כתיב 'אשר נשיא יחטא' [ויקרא ד, כב] - ודאי 'אשרי' משמע) .

דרש רב נחמן בר רב חסדא: מאי דכתיב (קהלת ח, יד) יש הבל אשר נעשה על הארץ [אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים אמרתי שגם זה הבל] - אשרי הם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עולם הבא בעולם הזה (כלומר: אשרי הצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים שבעולם הבא בעולם הזה, כלומר: שמגיע אליהם צרות לצדיקים בעולם הזה כדרך שמגיע לרשעים בעוה"ב); אוי להם לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים של עולם הבא בעולם הזה ('אוי' כמו 'ווי'; דהכא לא כתיב 'אשר', דמשמע: אוי להם לרשעים שמגיע אליהם טובות בעולם הזה כדרך שמגיע טובות לצדיקים בעולם הבא: דרעה היא לרשעים, כדכתיב: ומשלם לשונאיו אל פניו [להאבידו לא יאחר לשנאו אל פניו ישלם לו] [דברים ז, ט]).

אמר רבא: אטו צדיקי אי אכלי תרי עלמי מי סני להו (מי שנאוי הוא להם, כלומר: כלום רע להם לצדיקים שאוכלים שני עולמות: שיש להם טובה בעוה"ז ובעוה"ב) ? אלא אמר רבא: אשרי הם לצדיקים שמגיע אליהם (טובות) כמעשה הרשעים של עולם הזה בעולם הזה (שיש להם טובה, כדכתיב 'ומשלם לשונאיו': דכך מגיע לצדיקים בעוה"ז - אשרי הם שיש להם טובה בעולם הזה ולעוה"ב); אוי להם לרשעים שמגיע אליהם (צרות) כמעשה הצדיקים של עולם הזה בעולם הזה [דמשמע: שבאים עליהם צרות כמו שבאים על הצדיקים בעוה"ז]; דהקב"ה עושה כדי לגבות חובם מהצדיקים בעולם הזה, כדי שיהא להם שכר טוב בעולם הבא: דכך מצינו צרות לרשעים בעוה"ז - אוי להם שאין להם טובה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא) .

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אתו לקמיה דרבא, אמר להו: אוקימתון מסכתא פלן ומסכתא פלן (כלומר: יש לכם מסכתא סדורה בפיכם, מסכתא פלוני ופלוני) ?

אמרו ליה: אין .

איעתריתו פורתא (כלומר: יש לכם עושר, ואין לכם לטרוח אחר מזונות, ויש לכם פנאי לעסוק תדיר בתורה) ?

אמרו ליה: אין, דזבנן (לכל חד וחד מינן) קטינא דארעא (ומתנינן מינה ברווחא) !

קרי עליהו 'אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים שבעולם הזה בעולם הזה' (דאכלי צדיקים תרי עלמי).

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (הושע י"ז) 'כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם?' - משל לשני בני אדם שצלו פסחיהם: אחד אכלו לשום מצוה, ואחד אכלו לשום אכילה גסה (שלא לשום מצוה, אלא נתכוין לאוכלו לשם קנוח סעודה): זה שאכלו לשום מצוה - 'צדיקים ילכו בם'; זה שאכלו לשום אכילה גסה - 'ופושעים יכשלו בם'.

אמר ליה ריש לקיש: 'רשע' קרית ליה? נהי דלא עביד מצוה מן המובחר - פסח מי לא קאכיל?

אלא: משל לשני בני אדם, זה אשתו ואחותו עמו בבית וזה אשתו ואחותו עמו בבית; אחד נזדמנה לו אשתו ואחד נזדמנה לו אחותו; זה שנזדמנה לו אשתו - 'צדיקים ילכו בם', וזה שנזדמנה לו אחותו - 'ופושעים יכשלו בם'. מי דמי? אנן קאמרינן חדא דרך (דזה ילך בה, וזה יכשל בה), והכא שני דרכים (דלזה נזדמנה לו אשתו, ולזה נזדמנה לו אחותו)!

אלא משל ללוט ושתי בנותיו: הן, שנתכוונו לשם מצוה - 'צדיקים ילכו בם'; הוא, שנתכוון לשם עבירה - 'ופושעים יכשלו בם'. ודלמא הוא נמי לשם מצוה הוא מכוין?

אמר רבי יוחנן: כל הפסוק הזה (בראשית י"ג) וישא לוט את עינו וירא את כל כנען הירדן כי כלה משקה לפני שחת ה' את סדם ואת עמרה כגן ה' כארץ מצרים באכה צער] - לשם עבירה נאמר: וישא לוט - (בראשית ל"ט).

את עינו - (שופטים י"ד). ויאמר לו אביו ואמו האין בבנות אחיך ובכל עמי אשה כי אתה הולך לקחת אשה מפלשתים הערלים ויאמר שמשון [אל אביו] אותה קח לי כי היא ישרה בעיני

וירא - (בראשית ל"ד). וירא אותה שכם בן חמור [החוי נשיא הארץ ויקח אתה וישכב אתה ויענה] את כל כנען הירדן - (משלי ו'כ). כי בעד אשה זונה עד כנען לחם [ואשת איש נפש יקרה תצוד] כי כלה משקה - (הושע ב'ז). [כי זנתה אמם הבישה הורתם כי אמרה] אלכה אחרי מאהבי נותני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקויי

והא מינס אניס? תנא משום רבי יוסי בר רבי חוני: למה נקוד על וי"ו שב'קומה' של בכירה? - לומר לך שבשכבה לא ידע, אבל בקומה ידע. ומאי הוה ליה למעבד? מאי הוה הוה?! נפקא מינה דלפניא אחרינא לא איבעי ליה למישתי.

דרש רבה: מאי דכתיב (משלי י"ח) אח נפשע מקרית עוז ומדינים כבריך ארמון? 'אח נפשע מקרית עוז' זה לוט, שפירש מאברהם ('נפשע' = נמרד, שמרד בו: שפירש ממנו; 'עוז' - כמו 'עז' = אברהם, כדכתיב 'אל צור חוצבתם' (ישעיהו נ"א), [הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם] [פסוק ב]); 'ומדינים כבריך ארמון' - שהטיל מדינים בין ישראל לעמון (בינו ובין בני ישראל, כבריחים שנועלים שהחיצונים אינם יכולין ליכנס לפניהם; וכך אין עמוני ומואבי יכולין להתערב בישראל), שנאמר (דברים כ"ג). לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' [גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם].

דרש רבא, ואיתימא רבי יצחק: מאי דכתיב (משלי י"ח) לתאוה יבקש נפרד בכל תושיה יתגלע?

לתאוה יבקש נפרד - (לתאוה של עבירה יבקש נפרד) - זה לוט, שנפרד מאברהם (דכתיב ביה 'ויפרדו איש מעל אחיו' [בראשית י"א]).

בכל תושיה יתגלע - ('יתגלע' כמו 'ולפני התגלע' (משלי י"ד), לשון גלוי): שנתגלה קלונו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, דתנן: עמוני ומואבי אסורין איסור עולם. ואמר עולא: תמר זנתה וזימרי זינה; תמר זנתה (ונתכוונה לשום מצוה: כדי להעמיד זרע מן הצדיקים, כדכתיב 'כי ראתה כי גדל שלה' [בראשית לח, יד]) - יצאו ממנה מלכים ונביאים; זימרי זינה (ונתכוון לשם עבירה) - נפלו כמה רבבות מישראל.

אמר רב נחמן בר יצחק: גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, שנאמר (שופטים ה'כד) תבורך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תבורך; מאן נינהו 'נשים באהל'? - שרה, רבקה, רחל ולאה (יעל נתכוונה לשם מצוה: כדי להתייש כחו ותהא יכולה להורגו).

(מדקאמר 'גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה' - מכלל דמצוה שלא לשמה גריעותא הוא); איני! והאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה!?

אימא (גדולה עבירה לשמה) 'כמצוה שלא לשמה' (כלומר: לשום מצוה - כמצוה שלא לשמה).

אמר רבי יוחנן: שבע בעילות בעל אותו רשע באותה שעה, שנאמר (שופטים ח, כז) בין רגליה כרע נפל שכב [בין רגליה כרע נפל כאשר כרע שם נפל שדוד] (בין רגליה כרע [1], נפל [2], שכב [3], בין רגליה כרע [4], נפל [5], כאשר כרע [6], שם נפל [7], שדוד - הרי שבעה); והא קא מיתהניא מעבירה?
אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: אפילו טובתם של רשעים - רעה היא אצל צדיקים.

אמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה: שבשכר מ"ב קרבנות (שלש פעמים שבעה מזבחות, פר ואיל במזבח) שהקריב בלק הרשע - זכה ויצתה ממנו רות (שיצא ממנה דוד, שריות להקב"ה בשירות ובתשבחות (ברכות ז: בבא בתרא יד:)), דאמר רבי יוסי ברכי חנינא: רות - בת בנו של עגלון בן בנו של בלק מלך מואב.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מניין שאין הקב"ה מקפח אפילו שכר שיחה נאה? - מהכא: דאילו בכירה, דקרייה מואב (משמע מאבי) - אמר ליה רחמנא למשה: (דברים ב, ט) [ויאמר ה' אלי] אל תצר את מואב ואל תתגר במלחמה [כי לא אתן לך מארצו ירשה כי לבני לוט נתתי את ער ירשה]; מלחמה -

(הוריות יא, א)
הוא דלא, הא צעורי צערינהו; ואילו צעירה דקרייה 'בן עמי' (בלשון נקיה הוא, דלא רצתה להודיע דמאביה נתעברה) - אמר ליה: (דברים ב, ט) [וקרבת מול בני עמון] אל תצורם ואל תתגר בהם [כי לא אתן מארץ בני עמון לך ירשה כי לבני לוט נתתי ירשה] - כלל, אפילו צעורי לא (ומדלא כתיבא בהו 'מלחמה' - שמע מינה דאפילו צערא לא ליעבד להם; ולא עוד אפילו בכירה, דקרייה 'אב' - הכתוב פירסמה, דכתיב (בראשית יט) ותשכב את אביה [בראשית יט, לג], ובצעירה כתיב ותשכב עמו [בראשית יט, לג]).

אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: לעולם יקדים אדם לדבר מצוה; שבשכר לילה אחת שקדמה בכירה לצעירה - זכתה וקדמתה ארבע דורות למלכות (בישראל: עובד, ישי, דוד, שלמה; ואילו צעירה לא הוה בישראל עד רחבעם בן שלמה, דהוה ליה מנעמה העמונית).

תנו רבנן: (ויקרא ד, כז) [ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשתה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם] מעם הארץ - (ולא כל עם ההארץ) פרט למשיח (דמשמע דלא יביא כשבה או שעירה כיחיד); מעם הארץ - פרט לנשיא.

(למה לי מעם הארץ למעוטי הני?) והלא כבר יצאו: משיח לידון בפר, נשיא לידון בשעיר (והלא כבר יצא משיח מכלל יחיד לידון בפר, ונשיא יצא מכלל יחיד לידון בשעיר)!?
שיכול (כלומר: אילו לא נאמר מעם הארץ הייתי אומר): משיח על העלם דבר עם שגגת מעשה מביא פר; [אולי] על שגגת מעשה לחודיה מביא כשבה ושעירה (כהדיוט)? - תלמוד לומר: מעם הארץ - פרט למשיח (דאינו מביא בשגגת מעשה לחודה כלל; והיינו דקאמרן בפרק דלעיל (דף טז:) 'יצא משיח שאין חטאו בשגגה' - דהיינו בשגגת מעשה), מעם הארץ - פרט לנשיא. תינח משיח, אלא נשיא - (הא) בשגגת מעשה הוא דמייתי (ומאי קא ממעט דקאמר 'מעם הארץ פרט לנשיא')?

אמר רב זביד משמיה דרבא: הכא במאי עסקינן? - כגון שאכל כזית חלב כשהוא הדיוט ונתמנה, ואחר כך נודע לו: סלקא דעתך אמינא (הואיל וחטא כשהוא הדיוט) נייתי כשבה או שעירה (כהדיוט) - קא משמע לן (מעם הארץ פרט לנשיא: דאינו מביא כשבה או שעירה).

הניחא לרבי שמעון, דאזל בתר ידיעה; אלא לרבנן דאזלו בתר חטאה (ומייתי ודאי כשבה או שעירה, כדתנן 'חטאו עד שלא נתמנו ואח"כ נתמנו הרי אלו כהדיוטות') - מאי איכא למימר (דממאי קא ממעט לנשיא, דקתני 'פרט לנשיא')?
אלא אמר רב זביד משמיה דרבא: הכא במאי עסקינן? - כגון שאכל חצי כזית חלב כשהוא הדיוט ונתמנה, והשלימו, ואחר כך נודע לו: סלקא דעתך אמינא נצטרף (חצי זית בתרא לחצי זית קמא) ונייתי כשבה או שעירה - קא משמע לן ('מעם הארץ - פרט לנשיא' - דכהאי גוונא לא מייתי כשבה או שעירה, וכהאי גוונא נמי לא מייתי שעיר; דהא לא מצטרפי כלל; והוא הדין דמצי למימר 'סלקא דעתך אמינא נצטרף ונייתי שעיר'; אלא משום דקרא קא מישתעי בכשבה או שעירה).

בעא מיניה רבא מרב נחמן: נשיאות מהו שתפסיק? היכי דמי? - כגון שאכל חצי כזית חלב כשהוא הדיוט ונתמנה, ועבר (מנשיאותו) והשלימו; התם הוא דלא מצטרף, דאכליה פלגא כשהוא הדיוט (דקא סבור דשומן הוא) ופלגא

כשהוא נשיא, אבל הכא - דאידי ואידי כשהוא הדיוט אכליה - מצטרף?
או דלמא לא שנא? מאי?
תפשוט ליה מהא דאמר עולא אמר רבי יוחנן: 'אכל חלב, והפריש קרבן,
והמיר, וחזר בו: הואיל ונדחה ידחה'.
הכי? השתא: מומר לאו בר אתויי קרבן הוא, האי בר אתויי קרבן הוא!

בעא מיניה רבי זירא מרב ששת: אכל ספק חלב כשהוא הדיוט, ונתמנה,
ונודע לו על ספקו (שנודע לו לאחר שנתמנה שספק חלב אכל) - מהו (מי מייתי אשם תלוי או
לא)?
אליבא דרבנן, דאזלי בתר חטאה - לא תבעי לך, דמייתי אשם תלוי; אלא
כי תבעי לך - אליבא דרבי שמעון: מדאשתני לודאי אשתני לספק (דקאמר
רבי שמעון דקודם לכן היו שוגגים שלא ידעו אם אכלו כלל, ובההיא ליכא אשם תלוי, אם נודע להם משנתמנו -
פטורים, לפי שנשתנה גופם: דהשתא נתמנו! ומדאשתנו לקרבן ודאי - אשתנו נמי לקרבן ספק, ופטור, ואין מביאין אשם
תלוי)? או דלמא (היינו טעמא דרבי שמעון): כי אשתני לודאי: דאשתני קרבן
דידיה (דפטור משום דאשתני קרבן דידיה: דכשהוא הדיוט מביא כשבה או שעירה, והשתא - כי נתמנה - משיח
מביא פר, ונשיא מביא שעיר), אבל הכא (כי נודע לו על ספק: דנודע לו משנתמנה דספק חלב אכל) - דלא
אשתני קרבן דידיה (דעל ספק חטאת קבוע, בין כשהוא הדיוט ובין כשהוא נשיא - מביא אשם תלוי) -
אימא לייתי אשם תלוי (מודה רבי שמעון דמייתי אשם תלוי)?
תיקו.

תנו רבנן: (ויקרא ד,כז) [ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשתה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם]
מעם הארץ (וְעַם הָאָרֶץ מביא קרבן, ולא כְּלָ עַם הָאָרֶץ) - פרט למומר (שאין מקבילין מידו);
רבי שמעון בר יוסי אומר משום רבי שמעון: (ויקרא ד,כב) [אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל
מצות ה' אלקיו] אשר לא תעשינה בשגגה ואשם: השב בידיעתו מביא קרבן על שגגתו; לא
שב בידיעתו - אינו מביא קרבן על שגגתו.
מאי בינייהו?

אמר רב המנונא: מומר לאכול חלב ומביא קרבן על הדם איכא בינייהו:
מר סבר: כיון דמומר לאכול חלב - לדם נמי מומר הוי; ומר סבר: לדם
מיהא שב בידיעתו הוא.
והא רבא אמר דכולי עלמא מומר לאכול חלב לא הוי מומר לדם?
אלא הכא באוכל נבלה לתאבון (דכי אין לו בשר דהיתרא - אוכל חלב ונבלה) ונתחלף לו
בשומן ואכלו (דסבור דשומן הוא) קמיפלגי (ולכשנודע לו דחלב הוא - רוצה להקריב קרבן): מר
(תנא קמא) סבר: כיון דלתאבון אכיל במזיד - מומר הוא (ואין מקבילין מידו),
ומר (ורבי שמעון בר יוסי) סבר: כיון דאילו אשכח דהיתרא לא אכל דאיסורא -
לאו מומר הוא (כיון דבמזיד אי משכח היתרא לא אכיל איסורא - 'שב מידיעתו' קרינא ביה, ולא מומר הוא,
ומקבילין מידו).

תנו רבנן: 'אכל חלב (שחוטה) - זהו 'מומר'; ואיזהו 'מומר'? - אכל
נבילות וטריפות שקצים ורמשים ושתה יין נסך (הואיל והני אוכלין הוו דברים שהנפש
קצה בהם - ודאי להכעיס הוא עושה, וסתמו רע הוא).
רבי יהודה אומר: אף הלוּבש כלאים.

אמר מר: אכל חלב - זהו 'מומר'; (והדרתני) ואיזהו 'מומר'? - אכל
נבילות כו' - מאי קאמר?

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הכי קאמר: אכל חלב לתאבון
- הרי זה מומר; להכעיס (דאית ליה היתרא ואכיל איסורא) - הרי זה צדוקי
(ושחיתתו לעבודת כוכבים); ואיזהו מומר דבסתמו צדוקי? הוי אומר אוכל
נבילה וטריפה שקצים ורמשים ושתה יין נסך;

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אף הלוּבש כלאים (הרי זה מומר).
מאי בינייהו (בין תנא קמא לרבי יוסי בר רבי יהודה? כיון דאמר תנא קמא אכל חלב הרי זה מומר? מה לי
אוכל חלב מה לי לובש כלאים? אידי ואידי דאורייתא אסור)?

איכא בינייהו כלאים דרבנן: מר סבר מדאורייתא הוי מומר (תנא קמא סבר
כלאים דאורייתא - דומיא דחלב - הוי מומר, דהיינו ארוג ביה חוט של צמר וחוט של פשתים יחד על פני כולו),
דרבנן לא הוי מומר, ומר (ורבי יוסי) סבר: כלאים - כיון דמפרסם אסוריה
- אפילו בדרבנן הוי מומר (אף הלוּבש נמי כלאים דרבנן - הוי מומר; דהיינו: או שוע או טווי או נז;
דכי מפרשי רבנן 'שעטנז': שוע טווי ונז, כדאמרינן במסכת נדה (דף סא:), ורבנן גזור בחד מנייהו; 'שוע': שמנפץ כאחת
ועשה מהם לבד; 'טווי': שנטוה כאחת, ותכף בו שתי תכיפות; 'נז': שארוג אפילו חוט אחד של צמר בבגד פשתן או חוט
אחד של פשתן בבגד צמר - דכולהו אסור מדרבנן).

פליגי בה רב אחא ורבינא: חד אמר: (האוכל חלב ונבילה) לתאבון מומר, להכעיס (דאית ליה היתרא ואפילו הכי אכיל איסורא) צדוקי, וחד אמר להכעיס נמי מומר, אלא איזהו צדוקי? - כל העובד עבודת כוכבים.

מיתיבי: 'אכל פרעוש אחד או יתוש אחד - הרי זה מומר' - והא הכא (ודאי) דלהכעיס הוא (דלאו מידי דבר מיכל הוא), וקא קרי ליה 'מומר' (ואינו צדוקי, וקשיא למאן דאמר 'להכעיס - צדוקי הוא')?
(לעולם אימא לך להכעיס - 'צדוקי' הוא, והכא - היינו טעמא דהוי 'מומר' ולא הוי 'צדוקי':) התם - דאמר "אטעום טעם דאיסורא" (משום דקאמר "בעינא למיטעם טעמא דאיסורא": שתאב לטעום דבר אסור, ולא להכעיס קא עביד).

ואיזהו נשיא? - זה מלך [שנאמר (ויקרא ד, כב) אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם]: שאין על גביו אלא ה' אלהיו:
תנו רבנן: 'נשיא' - יכול נשיא שבט כנחשון בן עמינדב? - תלמוד לומר: (ויקרא ד, כב) מכל מצות ה' אלהיו ולהלן הוא אומר (דברים יז, יט) [והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו] למען ילמד ליראה את ה' אלהיו [לשמר את כל דברי התורה הזאת ואת החקים האלה לעשתם]:

(הוריות יא, ב)
מה להלן שאין על גביו אלא ה' אלהיו (דבמלך קא משתעי קרא, דכתיב 'שום תשים עליך מלך' (דברים יז, יט)) - אף נשיא שאין על גביו אלא ה' אלהיו.

בעא מיניה רבי מרבי חייא: כגון אני - מהו בשעיר (כלומר: נשיאות ידיד - מי הוי נשיאות מעליא: דאילו הוינא בזמן שבית המקדש קיים מייתינא שעיר? או לא)?
אמר ליה: הרי צרתך בבבל (ראש גולה שבבבל, דהוי על גבך, ואנן בעינן שאין על גביו אלא ה' אלהיו).

איתיביה: 'מלכי ישראל ומלכי בית דוד: אלו מביאים לעצמם ואלו מביאים לעצמם'!
אמר ליה: התם לא כייפי אהרדי, הכא אנן כייפינן להו לדידהו.

רב ספרא מתני הכי: בעא מיניה רבי מרבי חייא: כגון אני מהו בשעיר? אמר ליה: התם 'שבט' (דהיינו מקל, כמו כי תכנו בשבט לא ימות (משלי כג, ג)), הכא 'מחוקק' (חכם), ותניא (בראשית מט, י) [לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים] לא יסור שבט מיהודה - זה ראש גולה שבבבל, שרודה את ישראל במקל; ומחוקק מבין רגליו - אלו בני בניו של הלל, שמלמדים תורה לישראל ברבים.

משנה:
ואיזהו 'המשיח' (שמביא פר בהוראה זה המשווח בשמן המשחה)? - המשוח בשמן המשחה, לא המרוכה בבגדים (שבבית שני, שלא היה להם שמן המשחה).
אין בין כהן המשוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות (שמרובה בגדים אינו מביא פר העלם דבר, לא משלו ולא משל צבור; אבל מביא כשבה או שעירה דיחיד); ואין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה (ואין בין כהן המשמש - והיינו ראשון שחזר לעבודתו, ולאחר שחזר - הוי פר של יוה"כ שלו ועשירית האיפה שלו);
זה וזה (בין כהן המשמש, דהיינו ראשון שחזר לעבודתו, ובין כהן שעבר, דהיינו שני שמינו תחתיו, דלאחר שחזר הראשון - מעבירין השני) שוים בעבודת יום הכפורים (דמקרי קרבנות היום ביוה"כ איזה שירצה), ומצווים על הבתולה, ואסורים על האלמנה, ואינם מטמאים בקרוביהם, ולא פורעים ולא פורמים, ומחזירין הרוצח.

גמרא:
תנו רבנן: שמן המשחה שעשה משה במדבר (כדכתיב שמן משחת קדש יהיה זה לי (שמות ל, לא)) - היו שולקים בו את העיקרים (אותם שרשים של בשמים האמורים בפרשה, דכתיב [שמות ל, כג] ואתה קח לך בשמים ראש מר דור וגו') - דברי רבי יהודה;
רבי יוסי אומר: והלא לסוך את העקרים אינו סופק (לפי שהשמן לא היה אלא שנים עשר לוגין, כדמפרש לקמן, והעקרים היו מרובים, ואפילו בסיכה היא נבלע בעקרים, כל שכן בשליקה)! אלא שורין את העקרים במים (ברישא, שהיו מתמלאים מן המים, ושוב לא יהו בולעים מן השמן כל כך), ומציף עליו שמן (לאחר שהוציאם מן המים, כדי שיקלוט השמן מריח הבשמים), וקולט את הריח, וקפחו (ומוציא השמן לאלתר; ו'קפחו' - כמו 'קפחתי את הרועה' (יומא דף ע"ג:));

אמר לו רבי יהודה: וכי נס אחד נעשה בשמן המשחה? והלא תחלתו שנים עשר לוגין, וממנו היה נמשח משכן וכליו אהרן ובניו כל שבעת ימי המלוואים, וכולו קיים לעתיד לבוא, שנאמר (שמות ל, לא) [ואל בני ישראל תדבר לאמר] שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם.

תניא אידך: (ויקרא ח, י) ויקח משה את שמן המשחה וימשח את המשכן ואת כל אשר בו [ויקדש אתם]; רבי יהודה אומר: שמן המשחה שעשה משה במדבר - כמה נסים נעשו בו: מתחלה ועד סוף, תחלתו לא היה אלא שנים עשר לוגין; ראה כמה יורה בולעת, וכמה עקרים בולעים, וכמה האור שורף - ובו נמשח משכן וכליו ואהרן ובניו כל שבעת ימי המלוואים, ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים;

ואפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה (ואי לא משוח בשמן לא הוי כהן גדול), ואין מושחים מלך בן מלך; ואם תאמר: מפני מה משחו את שלמה? - מפני מחלוקתו של אדוניה (דהיכא דאיכא מחלוקת - בעי משיחה); ואת יואש - מפני עתליה; ואת יהואחז - מפני יהויקים, שהיה גדול ממנו שתי שנים; ואותו שמן קיים לעתיד לבוא, שנאמר: (שמות ל, לא) [ואל בני ישראל תדבר לאמר] שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם: 'זה' בגימטריא שנים עשר לוגין הוו'.

אמר מר 'ואפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה' - מנלן? דכתיב (ויקרא ו, טו) והכהן המשיח תחתיו מבניו [ועשה אתה חק עולם לה' כליל תקטר]; נימא קרא 'והכהן מתחתיו מבניו', מאי 'המשיח' - קא משמע לן דמבניו דכהן גדול, אי הוי משיח - הוי כהן גדול, ואי לא - לא הוי כהן גדול.

אמר מר 'ואין מושחין מלך בן מלך' - מנלן? אמר רב אחא בר יעקב: דכתיב (דברים יז, כב) [לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל] למען יאריך ימים על ממלכתו [הוא ובניו בקרב ישראל] (משמע: ירושה היא להם כאדם שמוריש ירושה לבניו) - ירושה היא לכם;

ומנלן דכי איכא מחלוקת בעי משיחה? ולא כל דבעי מלכא מורית מלכותא לבניה (אפילו בלא משיחה)? אמר רב פפא: אמר קרא: הוא ובניו בקרב ישראל: (ירושא היא) בזמן ששלום בישראל - קרינא ביה הוא ובניו, ואפילו בלא משיחה.

תנא: אף יהוא בן נמשי לא נמשח אלא מפני מחלוקתו של יורם. ותיפוק ליה משום דראשון הוא (ממשפחתו, דאינו מלך בן מלך)? חסורי מחסרה והכי קתני: 'מלכי בית דוד מושחין, מלכי ישראל אין מושחין'; מנלן? אמר רבא: אמר קרא: (שמואל א טז, יב) [וישלח ויביאהו והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי ויאמר ה' קום משחהו כי זה הוא] - זה (דמלכות בית דוד) טעון משיחה, ואין אחר (שאינו ממלכי בית דוד) טעון משיחה.

אמר מר 'אף יהוא בן נמשי לא נמשח אלא מפני מחלוקתו של יורם' - ומשום מחלוקתו של יורם בן אחאב נמעול בשמן (דאמרינן לעיל דמלכי ישראל אין מושחין ממנו)?

כדאמר רב פפא: באפרסמא דכיא (דלא הוי משמן המשחה) - הכי נמי באפרסמא דכיא.

'ואת יהואחז מפני יהויקים שהיה גדול ממנו שתי שנים' - ומי קשיש מיניה? והכתיב (דברי הימים א ג, טו) ובני יאשיהו הבכור יוחנן השני יהויקים השלישי צדקיהו הרביעי שלום, ואמר רבי יוחנן: הוא שלום הוא צדקיהו הוא יוחנן הוא יהואחז?!

לעולם יהויקים קשיש, ומאי 'בכור' (דקרי ליה הבכור יוחנן) - בכור למלכות (שמלך ראשון).

ומי מלכי זוטרי מקמי קשישי? והא כתיב (דברי הימים ב כא, ג) [ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות ביהודה] ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור? יורם - ממלא מקום אבותיו הוה (דכי מלך אכתי הוה צדיק ממלא מקום אבותיו הוה, ואחר כך החמיץ), יהויקים לאו ממלא מקום אבותיו הוה.

אמר מר 'הוא שלום הוא צדקיהו הוא יוחנן הוא יהואחז' - והא חד חד קא חשיב, דכתיב (דברי הימים א, ג, טו) 'השלישי' 'הרביעי' ? מאי 'שלישי' ? - שלישי לבנים, ומאי 'רביעי' ? - רביעי למלכות: דמעיכרא מלך יהואחז, ולבסוף יהויקים, ולבסוף יכניה, ולבסוף צדקיהו.

תנו רבנן: הוא שלום הוא צדקיהו; ולמה נקרא שמו 'שלום' ? - שהיה משולם במעשיו (דצדיק גמור הוה בעל מעשים טובים). איכא דאמרי: 'שלום' - ששלמה מלכות בית דוד בימיו; ומה שמו ? - מתניה שמו, שנאמר (מלכים ב, כד, יז) 'וימלך מלך בבל את מתניה דודו תחתיו ויסב את שמו צדקיהו'; אמר ליה (נבוכד נצר): 'יה יצדיק עליך את הדין אם תמרוד בי, שנאמר (מלכים ב, כד, י) 'ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנאצר ויבאהו בבלה' [עם כלי חמדת בית ה'] וימלך את צדקיהו אחיו על יהודה וירושלם], וכתב (דברי הימים ב, ל, יג) וגם במלך נבוכד נצר מרד אשר השביעו באלהים [ויקש את ערפו ויאמץ את לבבו משוב אל ה' אלקי ישראל].

(הוריות יב, א) ומי הוה שמן המשחה (בימי יהואחז, דקתני 'ויהואחז נמשח מפני יהויקים') ? והתניא: 'משנגזז ארון - נגזז שמן המשחה, וצנצנת המן, ומקלו של אהרן - שקדיה ופרחיה, וארגז ששלחו פלשתים דורון לישראל, שנאמר (שמואל א, ו, ח) [ולקחתם את ארון ה'] ונתתם אותו אל העגלה] ואת כלי הזהב אשר השבותם לו אשם תשימו בארגז מצדו ושלחתם אותו והלך' (מדכתיב תשימו בארגז - מצדו דארגז, בצד ארון קאי; אלמא בהדי ארון נגזז, ומדקאמר יאשיהו 'תנו את ארון ה' בבית וגר' - משמע שצוה לגנוזו); ומי גנזו ? - יאשיהו מלך יהודה גנזו: שראה שכתוב בתורה (דברים כח, לו) 'ולך ה' אותך ואת מלכך [אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבתיך ועבדת שם אלהים אחרים עץ ואבן]; צוה וגנזום, שנאמר (דברי הימים ב, לה, ג) 'ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל' (ואמרין במסכת שקלים: 'אמר להם: אם גולה עמכם - שוב אינכם מחזירין אותו בכתפיהם' - צוה לגנוזו), ואמר רבי אלעזר: אתיא 'שם' 'שם' (דכתיב בארון [שמות כה, כח] 'ונועדתי לך שם' ודברתי אתך מעל הכפורת וגר' וכתב [שמות כט, מה] ונועדתי שמה לבני ישראל וכתב בצנצנת המן [שמות טז, לג] 'ותן שמה מלא העומר מן': מה ארון נגזז - אף צנצנת המן נגזז), אתיא 'משמרת' 'משמרת' (דכתיב בצנצנת המן דהרי נגזז [שמות טז, לג] למשמרת לדורותיכם וכתב במקלו של אהרן [במדבר יז, כה] למשמרת לאות לבני מרי וגר': מה צנצנת המן נגזז - אף מקלו של אהרן נגזז), אתיא 'דורות' 'דורות' (דכתיב בצנצנת המן [שם] והנח אותו לפני ה' למשמרת לדורותיכם וכתב בשמן המשחה [שמות ל, לא] שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם: מה צנצנת המן נגזז - אף שמן המשחה נגזז) ? ! אמר רב פפא: (משחו את יהואחז) באפרסמא דכיא.

תנו רבנן: כיצד מושחין את המלכים ? - כמין נזר (דהדד ליה הודדני באצבעתיה ככלילא (כזה)); ואת הכהנים - כמין כי; מאי 'כמין כי' ? אמר רב מנשיא בר גדא: כמין כף יוני (שמתחיל למשוח באצבעו בין ריסי עיניו, ומושך אצבעו על הראש, והולך עד שמגיע לעורף, ככף יוני (כזה Π או כזה: X)). תני חדא: 'בתחלה מוצקין שמן על ראשו, ואח"כ נותנין לו שמן בין ריסי עיניו' (ושם מושחים לכהן כמין כף יוני, כדפרישנא); ותניא אחריתי: 'בתחלה נותנין לו שמן בין ריסי עיניו, ואח"כ מוצקים לו שמן על ראשו' ! תנאי היא: איכא דאמרי משיחה עדיפא ואיכא דאמרי יציקה עדיפא. מאי טעמיה דמאן דאמר יציקה עדיפא ? דכתיב (ויקרא ח, יב) ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו (דכתיב ויצוק משמן המשחה והדר וימשח) ומאן דאמר משיחה עדיפא - מאי טעמיה ? קסבר שכן אתה מוצא אצל כלי שרת (דהוה משיחה ולא יציקה). והכתיב 'ויצוק' ובסוף 'וימשח' ? הכי קאמר: מאי טעם 'ויצוק' ? משום ד'וימשח' (כבר).

תנו רבנן: (תהלים קלג, ב) כשמן הטוב [על הראש] יורד על הזקן זקן אהרן [שירד על פי מדותיו] כמין שני טפי מרגליות היו תלויות לאהרן בזקנו.

אמר רב פפא: תנא: כשהוא מספר (כשהיה מדבר עם אחרים) [בכריתות: בזמן שמספר בזקנו] - עולות ויושבות לו בעיקר זקנו (כדי שלא יפלו); ועל דבר זה היה משה דואג, אמר: שמא חס ושלום מעלתי בשמן המשחה (שנגעתי בו כשהלבשתי)! יצתה בת קול ואמרה: כשמן הטוב [על הראש ירד על הזקן זקן אהרן שירד על פי מדותיו] (תהלים קלג, ג) כטל חרמון [שירד על הררי ציון כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם]: מה טל חרמון אין בו מעילה - אף שמן המשחה שבזקן אהרן אין בו מעילה; ועדיין היה אהרן דואג, אמר: שמא משה לא מעל, אבל אני מעלתי (שמא נפל עלי מן השמן במקום שאין ראוי למשיחה, ומעלתי)! יצתה בת קול ואמרה לו (תהלים קלג, א) [שיר המעלות לדוד] הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד: מה משה לא מעל - אף אתה לא מעלת.

תנו רבנן: אין מושחים את המלכים אלא על המעיין, כדי שתמשך מלכותם, שנאמר: (מלכים א' א, לג) ויאמר המלך להם קחו עמכם את עבדי אדוניכם [והרכבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי] והורדתם אותו אל גיחון (אלמא בעי משיחה על המעיין).

אמר רבי אמי: האי מאן דבעי לידע אי מסיק שתיה אי לא: ניתלי (ידליק) שרגא בעשרה יומי דבין ראש השנה ליום הכפורים בביתא דלא נשיב זיקא: אי משיך נהוריה (שדולק כל זמן שהשמן בתוכו) - נידע דמסיק שתיה; ומאן דבעי למיעבד בעיסקא, ובעי למידע אי מצלח אי לא מצלח - לירבי תרנגולא (על שם ההוא עיסקא): אי שמין ושפר (שמשמנת ומשבחת) - מצלח; האי מאן דבעי למיפק [לאורחא] ובעי למידע אי חזר ואתי לביתא אי לא: ניקום בביתא דחברא (בית חשוך): אי חזי בבואה דבבואה - לידע דהדר ואתי לביתא. ולא מלתא היא: דלמא חלשא דעתיה - ומיתרע מזליה (ולאו מילתא היא: דזימנא דאף על גב דלית ליה בבואה דבבואה - הדר אתי; ואפילו הכי - לא ליעבד הכי, דלמא לא חזי בבואה דבבואה - חלשא דעתיה ומתרע מזליה, ולא הדר אתי משום דמיתרע מזליה: דאי לא הוה עביד הכי - לא הוה מיתרע מזליה והדר אתי; הלכך לא ליעבד).

אמר אביי: השתא דאמרת סימנא מילתא היא - [לעולם] יהא רגיל למיכל בריש שתא קרא, ורוביא, כרתי, וסילקא, ותמרי (דהני גדלי לעגל טפי משאר ירקות; קרא = דלעת; רוביא = תלתן).

אמר להו רב משרשיא לבריה: כי בעיתו מיעל ומיגמרי קמי רבייכו - גרסו מתניתא (מעיקרא, כי היכי דתהוי מרגלא מילתא בפומיכו, ותהוון ידעין למשאל ליה) ועלו לקמי רבייכו, וכי יתביתו קמיה - חזו לפומיה, דכתיב (ישעיהו ל, ב) [ונתן לכם ה' לחם צר ומים לחץ ולא יכנף עוד מוריד] והיו עיניך רואות את מוריד; וכי גרסיתו - גרסו על נהרא דמיא, דכי היכי דמשכן מיא - משכן שמעתתייכו (דלא ליפסוק מפומיכו, כמעין זה, שמושך והולך); ותיבו אקילקלי דמתא מחסיא (הוו תלמידי חכמים ראויים להוראה, ותרבות יפה היה בהם) - ולא תיבו אפדני דפומבדיתא (אבל בפומבדיתא לא הוי תרבות מעליא כל כך וקאמר ליה מוטב לו לדור באשפה במתא מחסיא מלדור באפדנא בפומבדיתא); טב גלדנא סריא [דמתא מחסיא למיכל] (מוטב לאכול דג קטן מוסרח, כדאמרינן בפרק קמא דמועד קטן (דף יא:)) 'כוורא סמוך למיטרחיה - מעלי' מכותחא דרמי כיפי (אפילו מכותח שהוא משובח וחזק - שמשבר את האבן כששופכים הימנו - אף על פי כן לא תאכל הימנו, כדאמרינן בפרק 'ואלו עוברין' (פסחים מב:)) שלשה דברים נאמרו בכותח: מטמטס את הלב וכו'; 'כיפי סלעים' - כדמתרגמינן: 'סלע' = כיפא; אית דמפרשי: מוטב תאכל גילדנא סריא: שאין דמיהם יקרים, מכותח שאוכלים אותו עשירים ושרים הדרים ברמי כיפי, כלומר: במגדלים וחומות גדולות, לפי שדמיהם יקרים). (שמואל א' ב, ב) [ותתפלל חנה ותאמר על לב ביה] רמה קרני באלהי [רחב פי על אויבי כי שמחתי בישועתך]: רמה קרני - ולא רמה פכי; דוד ושלמה שנמשחו בקרן - נמשכה מלכותן, שאול ויהוא שנמשחו בכף - לא נמשכה מלכותן.

המשוח בשמן המשחה וכו': תנו רבנן: [ויקרא ד, ג] [אם הכהן] משיח [יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת]; יכול מלך (יביא פר, שהיה משוח)? תלמוד לומר: [הכהן]; אי כהן, יכול מרובה בגדים? תלמוד לומר: [ויקרא ד, טז] (והביא הכהן) [המשיח] [מדם הפר אל אהל מועד]

אי משיח - יכול משוח מלחמה?
 תלמוד לומר: [ויקרא ו,טו] והכהן המשיח [תחתיו מבניו יעשה אתה חק עולם לה' כליל תקטר]: שאינו משיח על גביו.
 מאי משמע?
 כדאמר רבא: [בראשית לב,לב: על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף] הירך [עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה] = המיומנת שבירך, הכא נמי 'המשיח' = המיומן שבמשוחים (דהיינו כהן גדול).

אמר מר: 'משיח' - יכול מלך? מלך - פר הוא דמייתי? שער הוא דמייתי?
 איצטריך: סלקא דעתך אמינא על שגגת מעשה יביא שער, על העלם דבר יביא פר - קא משמע לן.

אין בין משוח בשמן המשחה [כהן המשוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות; ואין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה]: מתניתין דלא כרבי מאיר, דאי רבי מאיר - הא תניא: 'מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצות - דברי רבי מאיר, ולא הודו לו חכמים'. מאי טעמא דרבי מאיר?

דתניא [ויקרא ד,ג] [אם הכהן] משיח [יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת]; אין לי אלא משוח בשמן המשחה, מרובה בגדים מניין? תלמוד לומר 'הכהן המשיח'. במאי אוקימתיה? כרבנן? -

(הוריות יב, ב)
 אימא סיפא: 'אין בין כהן משמש לכהן שעבר' (דהיינו 'שני') אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה (דמשל ראשון הן באין; הא לכל שאר דבריהם - זה זה שוין, דשני נמי: כל מצות כהונה גדולה עליו) אתאן לרבי מאיר, דתניא: 'אירע בו פסול בכהן גדול, ועבר' ('עבר' דברייתא - לא דמי ל'שעבר' דמתניתין), ומינו כהן אחר תחתיו: הראשון חוזר לעבודתו, והשני כל מצות כהונה עליו - דברי רבי מאיר; רבי יוסי אומר: ראשון חוזר לעבודתו, ושני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט;

אמר רבי יוסי: מעשה ביוסף בן אילים מצפורי, שאירע בו פסול בכהן גדול ועבר, ומינו אחר תחתיו, ולא הניחוהו אחיו הכהנים להיות לא כהן גדול ולא כהן הדיוט, ובא מעשה לפני חכמים ואמרו: ראשון חוזר לעבודתו, שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט: כהן גדול משום איבה, כהן הדיוט משום 'מעלין בקדש ואין מורידין'; רישא רבנן וסיפא רבי מאיר?

אמר רב חסדא: אין! רישא רבנן וסיפא רבי מאיר.
 רב יוסף אמר: רבי היא, ונסיב לה אליבא דתנאי (בחדא סבר לה כרבי מאיר, וסתמה כרבי מאיר; וברישא סבר לה כרבנן - וסתמה כרבנן)!

רבא אמר: רבי שמעון היא, וסבר לה כרבי מאיר בחדא (דכהן שעבר, דשני 'כל מצות כהונה עליו חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה') ופליג עליה בחדא (דאילו רבי מאיר סבר: מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצות, דהיינו פר העלם דבר של צבור, ואילו רבי שמעון סבר דאינו מביא פר הבא על כל המצות, כדתנן: אין בין משוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות), דתניא: 'דברים שבין כהן גדול לכהן הדיוט - אלו הם':

פר הבא על כל המצות, ופר יום הכפורים, ועשירית האיפה, ולא פורע ולא פורם - אבל הוא פורם מלמטה וההדיוט מלמעלה; ואין מטמא לקרובים, ומוזהר על הבתולה, ואסור באלמנה, ומחזיר את הרוצח, ומקריב אונן ואינו אוכל [ואינו חולק]; מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש (אף על פי שאינו מקריב), ומשמש בשמונה כלים (וההדיוט בארבעה), וכל עבודת יום הכפורים אינה כשרה אלא בו, ופטור על טומאת מקדש וקדשיו; וכולן נוהגין במרובה בגדים - חוץ מפר המביא על כל המצות; וכולן נוהגין במשיח שעבר (דהיינו שני) - חוץ מפר יום הכפורים, ועשירית האיפה (דאין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה);

וכולן אין נוהגין במשוח מלחמה - חוץ מחמשה דברים האמורים בפרשה: לא פורע ולא פורם, ואין מטמא לקרובים, ומוזהר על הבתולה, ואסור באלמנה, ומחזיר את הרוצח - דברי רבי יהודה; וחכמים אומרים: אינו מחזיר.

והאי - ממאי דרבי שמעון היא?
אמר רב פפא: מאן שמעת ליה דאמר 'פטור על טומאת מקדש וקדשיו' -
רבי שמעון.

[וכולן אין נוהגין במשוח מלחמה] חוץ מחמשה דברים האמורים בפרשה:
מנא הני מילי?
דתנו רבנן: (ויקרא כא, י) [והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבש את הבגדים את
ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרס];
והכהן הגדול מאחיו - זה כהן גדול;
אשר יוצק על ראשו שמן המשחה - זה משוח מלחמה;
ומלא את ידו ללבש את הבגדים - זה מרובה בגדים; על כולן הוא אומר 'ראשו לא
יפרע ובגדיו לא יפרס ועל כל נפשות מת לא יבא'; יכול יהו כולן מקריבין אוננים?
- תלמוד לומר: (ויקרא כא, יב) [ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלקיו] כי נזר שמן משחת אלהיו
עליו [אני ה'] - 'עליו' ולא על (משיח) חבירו (למעוטי משוח מלחמה, דאין מקריב אונן; אבל כהן
גדול מקריב אונן, בין מרובה בגדים ובין ראשון שחזר לעבודה, ואפילו שני - מפני שהן בכלל כהונה גדולה), לאפוקי
משוח מלחמה - דלאו בכלל כהונה גדולה הוא);
ואחר שחלקו הכתוב [משוח מלחמה מכהן גדול] - יכול לא יהא מצווה על
הבתולה?
תלמוד לומר: (שם פסוק יג) 'והוא [אשה בבתולה יקח]'.

כתנאי: (ויקרא כא, יג) והוא אשה בבתולה יקח: אחר שחלק הכתוב (למשוח מלחמה: שאינו מקריב
אונן ככהן גדול) - (יכול לא יהא מצווה על הבתולה?) - ריבה, דברי רבי ישמעאל; רבי
עקיבא אומר: אין לי אלא שעבר מחמת קריו (דהוי כהן גדול מעליא, שהרי חזר לעבודתו
הוא), מחמת מומין (דאינו חזר לעבודתו מפני המום) - מניין (שמצווה על הבתולה)?
תלמוד לומר: (ויקרא כא, יג) והוא [אשה בבתולה יקח].

בעא מיניה רבא מרב נחמן: משיח (כלומר: כהן גדול) שנצטרע - מהו באלמנה?
מידחא דחי או מיפטר פטר (מי אמרינן כהונה גדולה מדחא דחי להאי מאלמנה? או דלמא כהונה גדולה
מיפטר פטר ליה להאי מאלמנה, וכי נצטרע - דליכא כהונה גדולה - לא פטר, ומותר באלמנה)?
לא הוה בידיה.

זימנין הוי יתיב רב פפא, וקמבעיא ליה; אמר ליה הונא בריה דרב
נחמן לרב פפא: תנינא! אין לי אלא שעבר מחמת קריו, עבר מחמת מומין
מניין? - תלמוד לומר: (ויקרא כא, יג) והוא [אשה בבתולה יקח] (דאפילו עבר ראשון מחמת מומו - אסור
באלמנה, וכי נצטרע - אין לך מום גדול מזה; ושמעין מיהו דאפילו הכי - אסור באלמנה).
קם נשקיה ברישיה ויהיב ליה ברתיה.

משנה:

כהן גדול פורס מלמטה, וההדיוט מלמעלה;
כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל, וההדיוט לא מקריב ולא אוכל.

גמרא:

אמר [רב] 'למטה' = למטה ממש (דהיינו בשפת חלוקו); 'למעלה' = למעלה ממש
(בצואר בשפה במפתח חלוקו);
ושמואל אמר: 'למטה' = למטה מקמי שפה (שקורעין למטה משפה לפיו, שהוא למטה מבית
הצואר); 'למעלה' = למעלה מקמי שפה (שקורעין בית הצואר ממש), וזה וזה בצואר.
מיתיבי: 'על כל המתים כולן, רצה - מבדיל קמי שפה שלו, רצה אינו
מבדיל קמי שפה שלו; על אביו ועל אמו - מבדיל'. כיון דבעלמא הוי
קרע (דאם רצה אינו מבדיל אלא קורעין למטה משפה, ויצא ידי קריעה, אם כן כהן גדול היכי מצי קרע למטה מקמי
שפה?) - קרי כאן 'בגדיו לא יפרס'!!
שמואל - כרבי יהודה סבירא ליה, דאמר 'כל קרע שאינו מבדיל שפה שלו
- אינו אלא קרע של תפלות' (דבעלמא לא יצא ידי קריעה, הלכך מותר בכהן גדול).
ומי אית ליה לרבי יהודה קריעה בכהן גדול? והא תניא: 'אילו נאמר
'ראש לא יפרע ובגד לא יפרס' הייתי אומר 'בראש ובגד של סוטה
הכתוב מדבר' (דכתיב ופרע את ראש האשה) (במדבר יח, ו) ותנן במסכת סוטה (דף טז): 'הכהן אוזח בבגדיה, אם
נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו', תלמוד לומר: (ויקרא כא, י) [והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן
המשחה ומלא את ידו ללבש את הבגדים] את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרס: שאינו בפריעה

ופרימה כל עיקר, דברי רבי יהודה; רבי ישמעאל אומר: אינו פורם
כדרך שבני אדם פורמין, אלא הוא מלמטה וההדיוט מלמעלה.?!
שמואל סבר לה כרבי יהודה בחדא (דכל שאינו מבדיל מקמי שפה הוי קרע של תפלות) ופליג
עליה בחדא (דאילו רבי יהודה סבר דכהן גדול אינו בפריעה ופרימה כל עיקר, ושמואל סבר דפורם מלמטה
למטה מקמי שפה).

משנה:

כל התדיר מחבירו - קודם את חבירו;
וכל המקודש מחבירו - קודם את חבירו;
פר המשיח ופר העדה עומדים: פר המשיח קודם לפר העדה בכל מעשיו.

גמרא:

מנא הני מילי?

אמר אביי: דאמר קרא: (במדבר כח, כג) מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד [תעשו את אלה]:
מכדי כתיב 'עולת הבקר'; 'עולת התמיד' למה לי? (למה לי למכתב אשר לעולת התמיד? אלא
ל'כל דתדירא': בכל מקום היא קדמה) - הכי קאמר רחמנא: כל דתדירה קדמה (דזה בנה אב:
דבכל מקום תדיר קודם; דמשמע אשר לעולת התמיד שהיתה כבר).

וכל המקודש מחבירו הוא קודם את חבירו:

מנלן?

דתנא דבי רבי ישמעאל: [ויקרא כא, ח] וקדשתו [כי את לחם אלקיך הוא מקריב קדש יהיה לך כי קדוש אני
ה' מקדשכם] - לכל דבר שבקדושה: לפתוח ראשון (לקרות בתורה), ולברך ראשון
(בזמן), וליטול מנה יפה ראשון.

(הוריות יג, א)

פר כהן משוח ופר עדה [עומדים: פר המשיח קודם לפר העדה בכל מעשיו]:

מנא הני מילי?

דתנו רבנן: [ויקרא ד, כא] [והוציא את הפר אל מחוץ למחנה] ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון [חטאת
הקהל הוא] - מה תלמוד לומר 'הראשון' (פרשת פר כהן משיח כתיבא ברישא, והדר כתיבא פר העלם
דבר של צבור; ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת, דהיינו לפר כהן משיח; למה ליה למיהדר וכתב כאשר שרף את הפר
הראשון)? - שיהא ראשון, קודם לפר העדה בכל מעשיו.

תנו רבנן: 'פר כהן משיח ופר העדה עומדים: פר כהן משיח קודם לפר
העדה בכל מעשיו: הואיל ומשיח מכפר ועדה מתכפרת - דין הוא שיקדים
המכפר למתכפר; וכן הוא אומר [ויקרא טז, יז] [וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש עד צאתו]
וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל (וכפר בעדו והדר ביתו ובעד כל קהל ישראל);
פר העלם דבר של צבור קודם לפר עבודת כוכבים (פר דעבודת כוכבים הוי
עולה);

מאי טעמא? האי חטאת והאי עולה, ותניא [ויקרא ה, ח] [והביא אתם אל הכהן]
והקריב את אשר לחטאת ראשונה [ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל] - מה תלמוד לומר?
אם ללמד שחטאת ראשונה - הרי כבר נאמר [ויקרא ה, י] ואת השני יעשה
עולה כמשפט [וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר חטא ונסלח לו]? אלא: זה בנה אב שיהו כל
חטאות קודמות לעולות הבאים עמהם, וקיימא לן דאפילו חטאת
העוף קודמת לעולת בהמה.

פר עבודת כוכבים קודם לשעיר עבודת כוכבים;

אמאי? האי חטאת והאי עולה?

אמרי במערבא משמיה דרבא בר מרי: חטאת עבודת כוכבים חסירה
אל"ף (למימרא דעולה קדמה): (במדבר טו, כד) [והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן
בקר אחד לעלה לריח ניחח לה] ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד [לחטת] 'לחטת' כתיב.
רבא אמר: 'כמשפט' כתיב ביה (בפר דעבודת כוכבים; דבתר כתיבה אזלינן, ועולה - ברישא
כתיבא).

שעיר עבודת כוכבים קודם לשעיר נשיא;

מאי טעמא? - האי צבור והאי יחיד;

שעיר נשיא קודם לשעירת יחיד;

מאי טעמא? - האי מלך והאי הדיוט;

שעירת יחיד קודמת לכבשת יחיד (כגון שהיו שנים: זה הביא כשבה וזה הביא שעירה);

והא תניא 'כבשת יחיד קודמת לשעירת יחיד'?

אמר אביי: תנאי היא; מר סבר: שעירה עדיפא, שכן נתרבתה אצל עבודת כוכבים ביחיד, ומר סבר: כבשה עדיפא, שכן נתרבתה באליה (דעז אינה טעונה אליה).

עומר קודם לכבש הבא עמו; שתי הלחם קודמים לכבשים הבאים עמהם; זה הכלל: דבר הבא בגין ליום (בגלל יום: כבש גלל עומר, וכבשים בגלל שתי הלחם) - קודם לדבר הבא בגין לחם.

משנה:

האיש קודם לאשה להחיות ולהשב אבדה; והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציא מבית השבי; בזמן ששניהם עומדים בקלקלה (האיש למשכב זכור) - האיש קודם לאשה.

גמרא:

תנו רבנן: היה הוא, ואביו, ורבו בשבי: הוא קודם לרבו, ורבו קודם לאביו;

אמו קודמת לכולם (דאית לה זילותא טפי); חכם קודם למלך;

ישראל חכם שמת - אין לנו כיוצא בו; מלך ישראל שמת - כל ישראל ראוים למלכות;

[חכם קודם למלך ישראל: שאין כל ישראל ראויין לחכמה, אבל מלך - כל ישראל ראויין למלכות]

מלך קודם לכהן גדול,

שנאמר (מלכים א' ג) ויאמר המלך להם קחו עמכם את עבדי אדוניכם [והרכבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי והורדתם אתו אל גחון] (מדאמר מלך לכהן גדול: "קחו עמכם מעבדי אדוניכם" [וע"כ אנפשיה קאמר] - אלמא מלך עדיף)

כהן גדול קודם לנביא,

שנאמר (מלכים א' יד) ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא [למלך על ישראל ותקעתם בשופר

ואמרתם יחי המלך שלמה]: הקדים צדוק לנתן; ואומר (זכריה ג, ח) שמע נא יהושע הכהן

הגדול אתה ורעך [הישיבים לפניך כי אנשי מופת המה כי הנני מביא את עבדי צמח]; יכול הדיוטות

היו? - תלמוד לומר: כי אנשי מופת המה, ואין מופת אלא נביא, שנאמר

(דברים יג, ב) [כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום] ונתן אליך אות או מופת;

משוח בשמן המשחה קודם למרובה בגדים;

מרובה בגדים קודם למשיח שעבר מחמת קריו;

משיח שעבר מחמת קריו קודם לעבר מחמת מומו;

עבר מחמת מומו קודם למשוח מלחמה;

משוח מלחמה קודם לסגן;

סגן קודם לאמרכל;

מאי 'אמרכל'?

אמר רב חסדא: אמר כולא (שממונה על כולם ואין משיבין על דבריו).

אמרכל קודם לגזבר (הממונה על האוצרות שבמקדש);

גזבר קודם לראש משמר;

ראש משמר קודם לראש בית אב;

ראש בית אב קודם לכהן הדיוט.

איבעיא להו: לענין טומאה (ליטמא למת מצוה), סגן ומשוח מלחמה - איזה מהם קודם?

אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן: תא שמע דתניא: 'סגן ומשוח מלחמה שהיו מהלכים בדרך, ופגע בהם מת מצוה - מוטב שיטמא משוח מלחמה ואל יטמא סגן: שאם יארע בו פסול בכהן גדול - נכנס הסגן ומשמש תחתיו'.

והתניא 'משוח מלחמה קודם לסגן'!

אמר רבינא: כי תניא ההיא - להחיותו (הוא קודם לסגן, משום דצבור צריכים לו למשוח מלחמה לצורך מלחמה טפי מסגן).

משנה:

כהן קודם ללוי, לוי לישראל, ישראל לממזר, וממזר לנתין, ונתין לגר, וגר לעבר משוחרר;

אימתי? בזמן שכולם שוים, אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ - ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ.

גמרא:

כהן קודם ללוי,

שנאמר (דברי הימים א כג, יג) בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים [הוא ובניו עד עולם להקטיר לפני ה' לשרתו ולברך בשמו עד עולם] (ויבדל אהרן - אלמא כהן עדיף מלוי).

לוי קודם לישראל

שנאמר (דברים יח) בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי [לשאת את ארון ברית ה' לעמד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו עד היום הזה]

ישראל קודם לממזר

שזה מיוחס וזה אינו מיוחס

ממזר קודם לנתין

זה בא מטפה כשרה וזה בא מטפה פסולה

נתין קודם לגר

זה גדל עמנו בקדושה וזה לא גדל עמנו בקדושה

גר קודם לעבד משוחרר

זה היה בכלל ארור וזה לא היה בכלל ארור (כנען - לא מצא נח קללה לכנען גדולה מזו שיהא עבד לאחיו; מכאן שכל עבד - הרי הוא בכלל ארור).

אימתי בזמן שכולן שוין [אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ - ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ]:

מנא הני מילי?

אמר רבי אחא ברבי חנינא: דאמר קרא (משלי י, טו) יקרה היא מפנינים [וכל חפצך לא ישוו בה] - מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים.

תניא: רבי שמעון בר יוחאי אומר: כדין הוא שיקדים עבד משוחרר לגר: שזה גדל עמנו בקדושה, וזה לא גדל עמנו בקדושה; אלא זה היה בכלל ארור וזה לא היה בכלל ארור.

שאלו תלמידיו את רבי אלעזר ברבי צדוק: מפני מה הכל רצין לישא גיורת ואין הכל רצין לישא משוחררת (שמתרצין לישא גיורת מלישא משוחררת)?

אמר להם: זו היתה בכלל ארור וזו לא היתה בכלל ארור.

דבר אחר: זו היתה בחזקת שמור וזו לא היתה בחזקת שמור (משוחררת לא היתה בחזקת שמור, דסתם שפחה מופקרת; לשון אחר: גיורת בעיא לאיגורי, ומשמרת עצמה, לפי שבדעתה להתגייר; אבל שפחה - אין בידה לשחרר עצמה, ואינה משמרת עצמה).

שאלו תלמידיו את רבי אלעזר: מפני מה הכל מכיר את קונו, וחתול

אינו מכיר את קונו?

אמר להם: ומה האוכל ממה שעכבר אוכל משכח, האוכל עכבר עצמו על אחת כמה וכמה.

שאלו תלמידיו את רבי אלעזר: מפני מה הכל מושלים בעכברים (כלומר: מפני

מה נתנה מפלה יתירה לעכברים, שנרדפין תדיר תדיר)?

מפני שסורן רע (שיצר לבם רע הוא יותר מדאי; 'סורן' = שר שלהם, כדאמר (בבא מציעא דף נט:)) בגר שסורו רע, דהיינו יצר הרע, ששר שלו רע הוא).

מאי היא (היכי הוי סורן רע)?

רבא אמר: אפילו גלימי (דלאו מאכל ולית בהו הנאה) - (אפילו הכי) גייצי (נושכין).

(הוריות יג, ב)

רב פפא אמר: אפילו שופתא מרא גייצי (ביתד של מרא דעץ הוא גייץ).

תנו רבנן: חמשה דברים משכחים את הלימוד: האוכל ממה שאוכל עכבר וממה שאוכל חתול, והאוכל לב של בהמה, והרגיל בזיתים, והשותה מים של שיורי רחיצה, והרוחץ רגליו זו על גבי זו; ויש אומרים אף המניח כליו (מלבושיו) תחת מראשותיו.

חמשה דברים משיבים את הלימוד: פת פחמין (פת האפוי בגחלים) - וכל שכן פחמין עצמן, והאוכל ביצה מגולגלת בלא מלח, והרגיל בשמן זית,

והרגיל ביין ובשמים, והשותה מים של שיורי עיסה (שנשתיירה מלישה); ויש אומרים אף הטובל אצבעו במלח ואוכל.
'הרגיל בשמן זית' - מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: כשם שהזית משכח לימוד של שבעים שנה (שסדור בפיו כל שבעים שנה) - כך שמן זית משיב לימוד של שבעים שנה (מחזיר את הלמוד שנשתכח הימנו כבר שבעים שנה).
'והרגיל ביין ובשמים' - מסייע ליה לרבא, דאמר רבא: חמרא וריחני פקחין.

'והטובל אצבעו במלח' - אמר ריש לקיש: ובאחת; כתנאי: רבי יהודה אומר: אחת ולא שתיים; רבי יוסי אומר: שתיים ולא שלש; וסימניך (וסימנך לגרסא שלא תטעה: שאם לא תדע אם אחד אומר אחד ולא שתיים ואחד אומר שתיים ולא שלש, או שמא אחד אומר שתיים ולא שלש ואחד אומר שלש ולא ארבע): קמיצה (יהא סימן קמיצה, כלומר: כפוף הקמיצה, ונשתיירו מאותן אצבעות של יד העומדין לבד שתי אצבעות זקופין כסדרן מכאן, דהיינו אצבע ואמה מכאן וזרת מכאן, דהיינו שתי אצבעות מכאן ואצבע אחד מכאן; ובכך תהא זכור שאחד אומר אחת [ולא שתיים], ואחד אומר שתיים [ולא שלש]; גודל [בוהן] - לא קא חשיב הכא עם שאר אצבעות, משום דלא קאי בסדר אצבעות; 'האוכל פת' 'ופחמין עצמן' - כחדא חשיב להו).

עשרה דברים קשים ללימוד (שהעושה אותן יהא קשה לשמוע): העובר תחת האפסר [הגמל] (כל שכן תחת גמל עצמו; כחדא חשיב להו), וכל שכן תחת גמל [עצמו]; והעובר בין שני גמלים, והעובר בין שתי נשים, והאשה העוברת בין שני אנשים, והעובר מתחת ריח רע של נבילה (כלומר: ההולך ומריח ריח נבילה: דכל ההולך ומריח - הוי עובר תחת אותו ריח, שהריח הולך ועולה), והעובר תחת הגשר שלא עברו תחתיו מים ארבעים יום, והאוכל פת שלא בשל כל צרכו, והאוכל בשר מזוהמא ליסטרוך (אותו כף שבוחשין את הקדרה קרי להו הכי, על שם שמעבירין הזוהמא לצדדין) על שני צדיו [שמות לז], תרגום 'על תרין סטרוהי'], והשותה מאמת המים העוברת בבית הקברות, והמסתכל בפני המת; ויש אומרים אף הקורא כתב שעל גבי הקבר.

תנו רבנן: כשהנשיא נכנס - כל העם עומדים (כל השורות כולן, אפילו הן מאה), ואין יושבים עד שאומר להם "שבו"; כשאב"ד נכנס - עושים לו שורה אחת מכאן ושורה אחת מכאן (שתי שורות בלבד), עד שישב במקומו; כשחכם נכנס - אחד עומד ואחד יושב, עד שישב במקומו. בני חכמים ותלמידי חכמים, בזמן שרבים צריכים להם - מפסיעין על ראשי העם; יצא לצורך - יכנס וישב במקומו; בני תלמיד חכמים שממונים אביהם פרנס על הצבור, בזמן שיש להם דעת לשמוע - נכנסים ויושבים לפני אביהם ואחוריהם כלפי העם; בזמן שאין להם דעת לשמוע - נכנסים ויושבים לפני אביהם ופניהם כלפי העם. רבי אלעזר בר רבי צדוק אומר: אף בבית המשתה עושים אותם (לבני חכמים שממונים אביהם פרנס על הצבור) סניפין (שמושיבין אותן בצד הזקנים מפני כבוד אביהם, דהויין סניפין לזקנים, כסניף זה שמצניפין לקורה גדולה; סניף בלע"ז).

אמר ר' יצא לצורך נכנס ויושב במקומו; אמר רב פפא: לא אמרו אלא לקטנים (דאנוס הוא), אבל (יצא) לגדולים - לא (אינו נכנס ויושב במקומו, דפושע הוא); הוה ליה למבדק נפשיה מעיקרא, דאמר רב יהודה אמר רב: לעולם ילמד אדם עצמו להשכים ולהעריב כדי שלא יתרחק (דהיוצא לפנות ביום - צריך שיתרחק מן הדרך כדי שלא יהו אחרים רואים אותו, כדאמרינן במסכת ברכות).

אמר רבא: האידנא דחלשא עלמא - אפילו לגדולים נמי. רבי אלעזר ב"ר [צדוק] אומר: אף בבית המשתה עושים אותם סניפים. אמר רבא: (הא דעושים סניפין מפני כבוד אביהם -) בחיי אביהם בפני אביהם. אמר רבי יוחנן: בימי רבן שמעון בן גמליאל נישנית משנה זו (הא דתניא לעיל: כשהנשיא נכנס וכו'); רבן שמעון בן גמליאל נשיא, רבי מאיר חכם, רבי נתן אב בית דין; כי הוה רבן שמעון בן גמליאל התם - הווי קיימי כולי עלמא מקמיה; כי הווי עיילי רבי מאיר ורבי נתן - הווי קיימי כולי עלמא מקמיה; אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא בעו למיהוי היכרא בין דילי לדידהו?! - תקין הא מתניתא.

ההוא יומא לא הוו רבי מאיר ורבי נתן התם; למחר, כי אתו - חזו דלא קמו מקמיהו כדרגילא מילתא; אמרי: מאי האי? אמרו להו: הכי תקין רבן שמעון בן גמליאל.

אמר ליה רבי מאיר לרבי נתן: אנא חכם ואת אב בית דין; נתקין מילתא כי לדידן (כלומר: נעבד ליה כי היכי דעבד הוא לדידן; ואית דגרסי 'נתקין מילתא כי ליתנן', כלומר: נתקין מילתא דלהוי לזכרון לעולם לדורות אפילו כי אינן בעולם; ואית דאמרי נתקין מילתא כי ליתנן: לומר לו שילמדנו דבר שאינו יודע ללמוד, ויתבייש).

מאי נעביד ליה?

נימא ליה: גלי עוקצים (ידרוש לן מסכת עוקצין), דלית ליה (שאין סדור לו), וכיון דלא גמר - נימא ליה (תהלים קלב) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו: למי נאה למלל גבורות ה' - מי שיכול להשמיע כל תהלותיו; נעבריה - והוי אנא אב בית דין ואת נשיא!

שמעינהו רבי יעקב בן קרשי, אמר: דלמא חס ושלום אתיא מלתא לידי כיסופא! אזל, יתיב אחורי עיליתיה דרבן שמעון בן גמליאל, פשט (פירש) גרס ותנא (גרס ושנה), גרס ותנא;

אמר (רבן שמעון בן גמליאל): מאי דקמא? דלמא חס ושלום איכא בי מדרשא מידי? יהב דעתיה וגרסה.

למחר אמרו ליה: ניתי מר וניתני בעוקצין!

פתח ואמר; בתר דאוקים (שסיים) - אמר להו: אי לא גמירנא - כסיפיתנן! פקיד ואפקינהו מבי מדרשא.

הוו כתבי קושייתא [בפתקא], ושדו התם (ושדו ליה לפיתקא בי מדרשא); (שאלות) דהוה מיפריק (מתוך) - מיפריק, דלא הוו מיפריק (ומה שלא היה מתוך) - כתבי פירוקי ושדו (כתבו אינהו הפירוקי ושדו בי מדרשא).

אמר להו רבי יוסי: תורה מבחוץ ואנו מבפנים (או הם יכנסו לבהמ"ד או אנו נצא אליהם ונשב עמהם)!

אמר להן רבן [שמעון בן] גמליאל: נייעיילינהו, מיהו ניקנסינהו דלא נימרו שמעתא משמיהו; אסיקו לרבי מאיר 'אחרים' ולרבי נתן 'יש אומרים'.

אחוו להו בתלמייהו: זילו פייסוהו לרבן שמעון בן גמליאל.

רבי נתן אזל, רבי מאיר לא אזל, אמר "דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין".

כי אזל רבי נתן - אמר ליה רבן שמעון בן גמליאל: נהי דאהני לך קמרא דאבוך ('קמרא' = אבנט מוזהב, כדאמרינן במסכת שבת בפרק 'במה אשה' (דף נט:)) 'למהוי אב בית דין' - שויניך נמי נשיא (כלומר: דאהני לך חשיבותא דאביך דהוית אב בית דין, אבל למהוי נשיא - מי אהני לך דקא בעית למהוי נשיא)?

מתני ליה רבי לרבן שמעון בריה: "אחרים אומרים: אילו היה תמורה

(הוריות יד, א)

לא היה קרב" (דתנן במסכת בכורות בפרק בתרא (דף ט:): 'קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי' - שלשתן מקודשין; התשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר והאחד עשר קרב שלמים, ועושהו תמורה - דברי רבי מאיר; אמר לו רבי יהודה: וכי יש תמורה עושה תמורה? והא קיימא לן דאין תמורה עושה תמורה'; כדתנן במסכת תמורה בפרק קמא (משנה ה, דף ה:); [במדבר יח, יז] אך בכור שור ... קדש הן וכו' - הן קריבין ואין תמורתן קריבין; ומעשר יליף 'עברה' 'עברה' מבכור: כתיב הכא כל אשר יעבור תחת השבט ויקרא כו, לב) וכתיב התם בבכור [שמות יג, ב] והעברת כל פטר רחם וגו').

אמר לו: מי הם הללו שמימיהם אנו שותים ושמותם אין אנו מזכירים?

אמר ליה: בני אדם שבקשו לעקור כבודך וכבוד בית אביך.

אמר ליה (קהלת טו, ג) גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה [וחלק אין להם עוד לעולם בכל אשר נעשה תחת השמש]

אמר ליה: (תהלים טז, ז) האויב תמו חרבות לנצח [וערים נתשת אבד זכרם המה] (דמשמע: אף על פי שכבר מתו - חרבות לנצח, ואין יפה להזכירם)

אמר ליה: הני מלי היכא דאהנו מעשייהו, רבנן לא אהנו מעשייהו!?

הדר אתני ליה: "אמרו משום רבי מאיר: אילו היה תמורה לא היה קרב".

אמר רבא: אפילו רבי, דענוותנא הוא - (הכא לא נהוג ענוותנותא יתירא) תנא "אמרו משום רבי מאיר", "אמר רבי מאיר" לא אמר (דאמר 'משום רבי מאיר', ולא רצה לומר

בהדיא 'אמר רבי מאיר').

אמר רבי יוחנן: פליגו בה רבן שמעון בן גמליאל ורבנן: חד אמר 'סיני' עדיף (מי ששנה משנה וברייתא סדורין לו כנתינתן מהר סיני), וחד אמר 'עוקר הרים' עדיף (דחריף ומפולפל בתורה, אף על פי שאין משנה וברייתא סדורין לו כל כך).
רב יוסף סיני (רב יוסף - קרו ליה 'סיני' לפי שהיו משניות וברייתות סדורות לו כנתינתן מהר סיני, אבל לא היה מפולפל כרבה), רבה עוקר הרים.

שלחו לתמן: איזה מהם קודם?
שלחו להו: סיני עדיף, דאמר מר: הכל צריכין למרי חטיא (כלומר: רב יוסף הוא מרי חטיא: שמשנה וברייתא סדורין לו מפי השמועה כנתינתן מהר סיני, דמשנה וברייתא - אבוהון דהלכתא).
ואפילו הכי לא קביל רב יוסף עליה.

מלך רבה עשרין ותרתין שנין, והדר מלך רב יוסף; וכל שני דמלך רבה - רב יוסף אפילו אומנא לביתה לא חליף (אומנא לביתה לא קרא, שלא רצה לנהוג שדרה בעצמו כל אותן השנים שמלך רבה, אפילו בהאי שדרותא: שלא רצה להביא שום אומן בתוך ביתו, אלא כשהוא רוצה להקיז דם - היה האומן על לביתה דרבה, ושם היה מקיז; ואית דגרסי: שלא רצה לנהוג שדרות בעצמו כל אותן שנים שמלך רבה, כלומר: שלא היה לו פנאי להקיז עצמו, אלא היה עוסק כל שעה בתורה לפני רבה).

אביי ורבא ורבי זירא ורבה בר מתנה הוו יתבי, והוו צריכי רישא;
אמרי: כל דאמר מלתא ולא מפרין - להוי רישא.
דכולהו איפרין, דאביי לא איפרין; חזייה רבה לאביי דגבה רישא (כלומר ראה לו הרמת ראש), אמר ליה: נחמני, פתח ואימא (דמשמיא פסקו ליה רבונתא; אביי קרו ליה 'נחמני'; ואיכא דאמרי דבלשון גנאי קרי ליה 'נחמני', כלומר: עדיין אתה תלמידו של רב נחמן)!
איבעיא להו: רבי זירא ורבה בר רב מתנה: הי מנייהו עדיף:
רבי זירא חריף ומקשה (מתוך פלפול יתירא דהוה ליה - הוה מקשה ומתקן), (אבל) ורבה בר רב מתנה מתון ומסיק (לא הוה חריף כל כך, אלא מתוך שהוא שוהה ומעיין יפה יפה - מסיק אליבא דהלכתא) - מאי? תיקו.

הדרן עלך כהן משיח וסליקא לה מסכת הוריות